

ЙОСИП ДУДИКЕВИЧ

До соціально-економічних перетворень по розбудові Карпатської України включилися всі патріотичні сили краю. Не залишилися осторонь і українці Галичини, які з різних причин опинилися в 20-30-х роках в Закарпатті. "Срібна земля" відкрила свої обійми всім, хто потребував підтримки.

Йосип Дудикевич змушений був тікати з рідної Галичини, яку окупували польські війська. Санаційний режим тримався на масових репресіях і переслідуваннях всього українського. Що стосується Й. Дудикевича, то він вже в 1918-1919 роках активно займається політичною діяльністю. Достовірно відомо, що в цей час він був одним із помічників президента ЗУНР Євгена Петрушевича. Дудикевич відзначався неабиякими організаторськими здібностями, а тому не випадково, що саме йому було доручено супроводжувати закарпатську делегацію до Сигета на засідання Народної Ради. У своїх спогадах Дудикевич писав: "Ми всі перейшли до секретаря військових справ Вітовського ... я познайомився ближче з моїми майбутніми товаришами, перебрався в цивільну одягу, а ввечері коло год. 7 повіз нас поїзд на Яремче, Ворохту до Ясіня... Коло 4-ої рано заїхали до Сигета". Відбулася перша зустріч Й. Дудикевича і М. Брацайка. Ці короткі мемуарні записки є черговим доказом того, що між патріотичними силами краю і урядами ЗУНР і УНР існували тісні стосунки.

національно-визвольні змагання українців у 1918-1920 роках закінчилися трагічно. Чимало активних діячів цих подій емігрували за кордон. Серед них був і д-р. Й. Дудикевич. Кривд за фахом, він вибрав собі місцем осідку Мараморощину і поселився в с. Воловому (тепер Міжгір'я). Працював адвокатом. Навколо Дудикевича згуртува-

лася ціла група української інтелігенції краю: Микола Скира, Степан Фігура, Яків Завальницький. Всі ці люди були активними просвітянами, що викликало велике обурення з боку мадяронів (антиукраїнських елементів у краї). Василь Гренджа-Донський, який був близько знайомий з Й.Дудикевичем, писав, що він "дуже часто одержував листи з погрозами: "Завтра вечір помреш!" Підпис завжди був один - "Чорна рука" (мадярська).

В щоденнику В.Гренджі-Донського "Щастя і горе Карпатської України" є виписки, датовані 6,7,8 січня 1939 р., коли він з Хусту приїхав у Волове відсвяткувати релігійні свята і зустрівся в будинку Й.Дудикевича. Ці виписки є свідченням активності вихідця з Західної України. "7 січня 1939 року. Сіли ми на сани - д-ор Дудикевич, д-ор Фігура, д-ор Завальницький і я - та поїхали до Майдану на збори... Тоді коли перед тим на збори приходило кілька одиниць (знаємо від місцевих), тепер було тут ціле село: старі і молоді, чоловіки і жінки. Деякі гляділи на нас досить байдуже, але коли рідним словом почули, що ми хочемо, селяни зразу захопилися". До січової організації записалося 43 чоловіки.

Подібні збори відбулись і в с.Вучковім, де промовляв від Центральної Народної Ради др. Йосип Дудикевич і від Січі др. Степан Фігура. "Нова свобода" повідомляла: "Рівночасно відсвятковано 20-у річницю гуцульського повстання. З приводу того, на пошкодженому мості, де стільки раз були напади терористів і де загинули їхні жертви, були вивішені і прикрашені національні прапори". Йосип Дудикевич користувався великим авторитетом серед населення. Не випадково, що його було обрано головою окружної Української Національної Ради.

Останнім часом з'явилося чимало статей про соціально-економічне становище Карпатської України. Без сумніву, воно було нелегким.

Особливо важко жилося жителям гірських районів, зокрема, Волівського округу. Й. Дудикевич писав Августану Волошину: "Більшу частку лісових маніпуляцій застановлено, а ціла торгівля деревом застановилася. Тим перестали всі заробки, які були джерелом доходів для тутешнього населення, а кадри безробіття з дня на день зростають". Й. Дудикевич вважав, що дане становище нагадує кризу 1932-1933 років, а можливо, ще й гіршу. Він запропонував цілий ряд заходів, для виходу із ситуації, що склалася. Наведемо їх повністю:

- 1) Дальша будова так званої північної магістралі на відтинку Келечин-Пилипець-границя.
- 2) Добування і перемелювання на шутер або спрацювання на костра першорядного каменя в ломах між В. Бистрим і Торуном.
- 3) Будова поперечної дороги Воловий-Доляньське-Кушниця, що мала б першорядне значення не лише для Волівського округу, але й цілого Підкарпаття.
- 4) Державним лісовим управам в Синевирській Полянці, Колочаві, Лопушнім можна приказати приготування дерева, якого при розбудові Хуста буде кінче потрібно.
- 5) Переведення провізоричного уцвнення берегів Ріки на відтинку Сойми-Волове-Поточина, де вода забрала сотки угрів найліпших земель, а містами загрожує зруйнувати державну дорогу Хуст-Торунь".

Й. Дудикевич був глибоко переконаний, що позитивне вирішення цих проблем дасть змогу забезпечити "заробітком тисячі наших безробітних, а розбурхані уми успокоїли б і сконсолідували". До речі, Й. Дудикевич намагався залучити якомога більше українців до цих робіт. "Нова свобода" повідомляла 29 липня 1938 р.: "Окружний уряд у Воловім виписав на місце урядовця в уряді посередництва праці. Багато наших українських хлопців подало прохання... Чи приймуть нашу людину, або чи зроблять так, як податковий уряд, що дав привести

служу аж із Чехії". Незважаючи на різні перешкоди, процес українізації тривав.

Заслугують на увагу статті Й. Дудикевича, поміщені на сторінках газети "Нова свобода", "Полонини і пасовища" (1939, 18 лютого), "Як забезпечити власників прибережних піль при сплавленню дерева" (1939, 3 лютого), "Чого чекає Волівщина від першого Союзу Карпатської України" (1939, 7 березня). У перших двох статтях йшлося про раціональне використання полонини і пасовищ, укріплення берегів річок. Автор писав, що "... лиш той купець має право жадати дозволу на сплавлення, який перед дотичним еднанням забезпечить береги, і то в такий спосіб, щоб нормально всяке пошкодження берегу було унеможливлене". Останню працю слід розцінювати, як голос всієї Волівщини. Й. Дудикевич писав, що "в певних відокремлених випадках кадають компетентні уряди аграрної реформи... Дальше ходило б о техніку переведення аграрної реформи". Дудикевич пропонував "створити на деяких землях зразкові, взірцеві гірські господарства у формі спеціальної колонії".

Цим та багатьом іншим намірам не суджено було збутися. Вони так і залишилися на папері. Карпатська Україна була окупована угорськими гортистами і в різних куточках краю почалися масові арешти і розстріли. Йосипу Дудикевичу вдалося в останню мить емігрувати в Словаччину. Неважко собі уявити, що його чекало вдома. По крайній мірі покляли свої голови майже всі його соратники у справі розбудови Карпатської України. Після жаклих катувань були розстріляні С. Фітура і Я. Завальницький. Така ж доля спіткала й особистого секретаря Дудикевича Дулку. Як склалася доля Дудикевича в еміграції - невідомо.